

گزارش نظارتی درباره اجرای قوانین مربوط به محیط کسب و کار:

۱. عملکرد دولت در کاهش رتبه ایران در گزارش

انجام کسب و کار بانک جهانی

(گزارش نظارتی ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار)

معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۵۱۸۲
آذرماه ۱۳۹۵

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۱	مقدمه.....
۳	۱. نگاهی به روش‌شناسی گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی.....
۳	۲. اصلاحات کشورها در گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی.....
۴	۱-۲. اصلاحات ثبت شده در گزارش‌های انجام کسب‌وکار برای ایران، سال‌های ۲۰۱۴ - ۲۰۱۷.....
۴	۲-۲. بازنگری در داده‌های ایران سال‌های ۲۰۱۴ - ۲۰۱۷.....
۵	۳. روند تغییرات نماگرهای انجام کسب‌وکار ایران ۲۰۱۴-۲۰۱۷.....
۵	۳-۱. نماگر شروع یک کسب‌وکار.....
۶	۳-۲. نماگر مجوزهای ساخت‌وساز.....
۷	۳-۳. نماگر دسترسی به برق.....
۹	۳-۴. نماگر ثبت مالکیت.....
۱۰	۳-۵. نماگر اخذ اعتبار.....
۱۰	۳-۶. نماگر حمایت از سهام‌داران خرد.....
۱۱	۳-۷. نماگر پرداخت مالیات.....
۱۲	۳-۸. نماگر تجارت فرامرزی.....
۱۳	۳-۹. نماگر اجرای قراردادها.....
۱۴	۳-۱۰. نماگر حل‌وفصل ورشکستگی.....
۱۵	۴. نگاهی به وضعیت ایران در آخرین گزارش رقابت‌پذیری جهانی.....
۱۵	جمع‌بندی.....
۱۷	منابع و مأخذ.....

گزارش نظارتی درباره اجرای قوانین مربوط به محیط کسب و کار:
۱. عملکرد دولت در کاهش رتبه ایران در گزارش انجام کسب و کار بانک جهانی
(گزارش نظارتی ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار)

چکیده

وزارت امور اقتصادی و دارایی طبق ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار موظف به بهبود جایگاه ایران در رتبه‌بندی‌های جهانی کسب و کار با همکاری دستگاه‌های اجرایی و نهادهای بین‌المللی شده است. گزارش حاضر نشان می‌دهد دولت عملکرد مناسبی در اجرای این ماده نداشته است و تاکنون هیچ اقدام مؤثری توسط قوه قضائیه نیز در این زمینه صورت نگرفته است.

رتبه ایران در گزارش انجام کسب و کار بانک جهانی از ۱۵۲ در سال ۲۰۱۴ به ۱۲۰ در سال ۲۰۱۷ رسیده است. بررسی دقیق تحولات ایران در گزارش‌های این دوره بانک جهانی نشان می‌دهد تنها سه مورد اصلاح توسط دولت جمهوری اسلامی ایران در گزارش‌های انجام کسب و کار ثبت شده و بخش عمده تغییر رتبه ایران در این سال‌ها به دلیل بازنگری در داده‌ها اتفاق افتاده است. در بازنگری‌های انجام شده در مورد ایران بخشی از خطاهای فاحش سال‌های گذشته در ارسال اطلاعات توسط بخش خصوصی تعدیل شده‌اند.

همچنین بررسی وضعیت ایران در گزارش‌های جامع‌تر بین‌المللی در زمینه محیط کسب و کار مانند گزارش رقابت‌پذیری جهانی، نشان از عدم بهبود محیط کسب و کار ایران در سال‌های اخیر دارد.

مقدمه

محیط کسب و کار به مجموعه عواملی اطلاق می‌شود که بر عملکرد یا اداره بنگاه‌ها مؤثرند؛ اما تقریباً خارج از کنترل مدیران بنگاه‌ها هستند. شاخص‌های بین‌المللی محیط کسب و کار از منظر ابعاد و محیط‌های زیرمجموعه قابل تفکیک به دو گروه هستند: شاخص‌هایی که به یک بعد و یا محیط خاص می‌پردازند مانند شاخص سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی و یا شاخص جهانی حقوق مالکیت (IPRI) که روی محیط حقوقی و اداری کسب و کار تمرکز دارند و گروه دوم شاخص‌هایی که پوشش وسیع‌تر و نسبتاً جامعی نسبت به ابعاد و اجزای محیط کسب و کار دارند همانند شاخص‌های آزادی اقتصادی و رقابت‌پذیری جهانی.

براساس تبصره ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار «وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است با همکاری دستگاه‌های اجرایی و نهادهای بین‌المللی، جایگاه ایران در رتبه‌بندی‌های جهانی کسب و کار را بهبود بخشد و وضعیت اقتصادی مناسب کشور را به سرمایه‌گذاران خارجی معرفی کند». معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی در راستای اجرای این وظیفه قانونی، دفتر پایش و بهبود محیط کسب و کار را در سال ۱۳۹۲ ایجاد کرد و تمرکز خود را بر بهبود وضعیت ایران، تنها در شاخص سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی قرار داد.

همچنین بنا به درخواست کمیسیون حمایت از تولید ملی و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مبنی بر ارائه راهکارهایی برای بهبود جایگاه نامناسب جمهوری اسلامی ایران در شاخص «سهولت انجام کسب و کار» بانک جهانی، گروه مطالعات محیط کسب و کار در مرکز پژوهش‌های مجلس، پروژه‌ای مطالعاتی با این هدف را طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۹۳ اجرا کرد. در این پروژه، با به‌کارگیری روش‌های کتابخانه‌ای و پیمایشی، مجموعه‌ای از راهکارها و پیشنهادهای اصلاح، حذف یا وضع قوانین، مقررات و رویه‌های اجرایی به‌منظور دستیابی به جایگاه اول منطقه سند چشم‌انداز در نماگرهای ده‌گانه انجام کسب و کار بانک جهانی، ارائه گردید.

در بررسی هر ۱۰ نماگر گزارش‌های انجام کسب و کار توسط مرکز پژوهش‌های مجلس، اختلاف فاحش اطلاعات مورد استفاده بانک جهانی برای تعیین وضعیت و رتبه ایران، با اطلاعات صحیح و واقعی ملاحظه گردید به طوری که اصلاح اشتباهاتی که به دلیل ارائه اطلاعات ناقص و یا قدیمی از طریق پرسش‌شوندگان منتخب بانک جهانی، به واشنگتن ارسال می‌شد می‌توانست رتبه ایران را از ۱۵۲ در سال ۲۰۱۴ با فرض ثابت ماندن شرایط سایر کشورها به حدود ۸۰ در گزارش بعدی بانک جهانی ارتقا دهد.

با انتشار گزارش سال ۲۰۱۵ انجام کسب و کار بانک جهانی روند رو به بهبودی در رتبه ایران در این گزارش آغاز شد به نحوی که جمهوری اسلامی ایران از رتبه ۱۵۲ در سال ۲۰۱۴ به ۱۱۸ در سال ۲۰۱۶ رسید و در گزارش سال ۲۰۱۷ دو رتبه تنزل یافت. حال این سؤال مطرح می‌شود که وزارت امور اقتصادی و دارایی چقدر در ایجاد تغییرات مثبت وضعیت ایران در گزارش انجام کسب و کار نقش داشته و آیا عملکرد این وزارتخانه با توجه به دسترس بودن ۱۵۰ راهکار عملیاتی در زمینه اصلاح قوانین، مقررات و رویه‌های اجرایی برای دستیابی به رتبه اول منطقه سند چشم‌انداز در سه سال گذشته قابل قبول بوده است یا خیر؟ شایان توجه است که محتوای این گزارش به اطلاع نمایندگان وزارت امور اقتصادی و دارایی رسیده و گزارش‌های عملکرد آن وزارتخانه در این خصوص ذیل تمام نماگرها لحاظ شده است.

۱. نگاهی به روش‌شناسی گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی

پروژه انجام کسب‌وکار که از سال ۲۰۰۳ با نظارت بانک جهانی آغاز شده است، تلاش می‌کند میزان سهولت قوانین و مقررات را در طول چرخه عمر شرکت‌های کوچک و متوسط در کشورهای مختلف^۱ اندازه‌گیری و نتیجه را هر سال به‌صورت رتبه‌بندی کشورها از نظر سهولت انجام کسب‌وکار، اعلام کند. ۱۱ نام‌گرمورد مطالعه در این گزارش عبارتند از: شروع یک کسب‌وکار، اخذ مجوز ساخت‌وساز، اخذ انشعاب برق، ثبت مالکیت، دریافت اعتبار، حمایت از سهام‌داران خرد، پرداخت مالیات، تجارت فرامرزی، اجرای قراردادهای حل‌وفصل ورشکستگی و به‌کارگیری نیروی کار (که نام‌گرم به‌کارگیری نیروی کار در رتبه‌بندی کشورها تأثیری ندارد).

بانک جهانی طی سال‌های ارزیابی شاخص سهولت انجام کسب‌وکار تغییراتی را به مرور در روش‌شناسی نام‌گرهای مختلف ایجاد می‌کند که موجب تغییراتی در رتبه کشورها می‌شود. برای هر یک از ده نام‌گرمفروضات متعددی با هدف ساده‌سازی مقایسه کشورها طراحی شده است. اطلاعات مورد نیاز هر نام‌گرم با ارسال پرسشنامه برای نمونه محدودی از کارشناسان در هر کشور گردآوری می‌شود. نمونه‌گیری مبتنی بر روش علمی نیست و سازوکار مشخصی برای انتخاب افراد مشارکت‌کننده ذکر نمی‌شود. تنها این قید وجود دارد که افراد به لحاظ تخصص باید حقوق‌دان، قاضی، وکیل، مهندس ساختمان و یا بازرگان و همگی از بخش خصوصی باشند. نمونه منتخب ایران از سال ۲۰۰۳ تاکنون تغییر چندانی نداشته و معمولاً در حدود ۷۰ تا ۸۰ نفر در مجموع ده پرسشنامه مربوط به ایران را تکمیل و ارسال می‌نمایند.^۲

۲. اصلاحات کشورها در گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی

بخشی از گزارش‌های سالیانه انجام کسب‌وکار به اصلاحات (Reforms) انجام شده در کشورها طی سال گذشته می‌پردازد. مجموعه اصلاحات مربوط به هر کشور در سال‌های گذشته در سایت انجام کسب‌وکار نیز در دسترس است.^۳ از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۷ در مجموع ۲۷۸۲ اصلاح در جهان ثبت شده که بیشترین تعداد اصلاحات مربوط به آسیای مرکزی و اروپا بوده است. دولت‌ها می‌توانند اصلاحاتی را که در هر سال اعمال می‌کنند به بانک جهانی گزارش دهند اما در نهایت اصلاحات انجام شده در کشورها در صورتی از جانب بانک جهانی مورد پذیرش واقع می‌شود که بخش خصوصی آنها را در پرسشنامه‌ها تأیید کند. داده‌های پروژه انجام کسب‌وکار در ماه ژوئن گردآوری شده و گزارش معمولاً در اکتبر یا سپتامبر

۱. در سال ۲۰۱۷ تعداد کشورهای مورد بررسی به ۱۹۱ کشور افزایش یافته است.
۲. این موضوع در مورد کشورهای دیگر هم صادق است. اما تفاوت در این است که در آن کشورها اطلاعات با دقت و صحت کامل گزارش می‌شود. نوعی انسجام محتوایی بین عملکرد دولت و تأثیرپذیری بخش خصوصی از قوانین و مقررات در کشورهای توسعه یافته وجود دارد.

3. <http://www.doingbusiness.org/reforms>

منتشر می‌شود. گروه انجام کسب‌وکار با توجه به اطلاعات جدیدی که از این دوره چند ماهه در سال بعد از انتشار گزارش دریافت می‌کند در داده‌های سال گذشته بازنگری انجام می‌دهد. بخش بازنگری داده (Data Revision) هر کشور در سایت انجام کسب‌وکار در دسترس است.^۱

۲-۱. اصلاحات ثبت شده در گزارش‌های انجام کسب‌وکار برای ایران، سال‌های ۲۰۱۴ - ۲۰۱۷

در گزارش‌های سال ۲۰۱۴ و ۲۰۱۶ هیچ اصلاحی برای جمهوری اسلامی ایران ثبت نشده است. در گزارش سال ۲۰۱۵ به ساده‌سازی فرآیند شروع کسب‌وکار با حذف مرحله رزرو نام منحصر به فرد برای شرکت اشاره شده که در نتیجه این اقدام تعداد مراحل شروع کسب‌وکار از ۷ به ۶ و زمان از ۱۵ روز به ۱۲ روز کاهش یافته و رتبه ایران در این نماگر از ۷۰ در سال ۲۰۱۴ به ۶۲ در سال ۲۰۱۵ بهبود یافته است. اصلاح دیگر سال ۲۰۱۵، حذف مرحله دریافت مجوز حفاری از شهرداری در نماگر دسترسی به برق و کاهش تعداد مراحل از ۷ به ۶ بوده که رتبه این نماگر در سال ۲۰۱۵ از ۱۱۹ به ۱۰۷ تغییر پیدا کرده است.^۳ در گزارش سال ۲۰۱۷ تنها به بهبود و توسعه پنجره واحد تجاری در ایران اشاره شده که تبعات آن در کاهش اندک زمان صادرات و واردات قابل مشاهده است، اما با توجه به پیشرفت‌های گسترده‌تر سایر کشورها، رتبه ایران از ۱۶۷ به ۱۷۰ در سال ۲۰۱۷ تنزل یافته است.^۴

۲-۲. بازنگری در داده‌های ایران سال‌های ۲۰۱۴ - ۲۰۱۷

بخش اعظم تغییر رتبه ایران در سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۷ به دلیل بازنگری در داده‌ها اتفاق افتاده است. با دقت در بازنگری‌های انجام شده در مورد ایران می‌توان دریافت که در واقع بخشی از خطاهای فاحش سال‌های گذشته در ارسال اطلاعات بدین وسیله تا حدی تعدیل شده‌اند. این بازنگری تنها به دلیل اصلاح اطلاعات مستخرج از پرسشنامه‌های بخش خصوصی صورت می‌پذیرد. بخش دولتی نیز می‌تواند با استناد به اسناد و مدارک نظریات خود را ارائه نماید، اما پس از کسب نظر بخش خصوصی و در صورت تایید آنها تغییرات اعمال می‌شود.

1. <http://www.doingbusiness.org/data/data-revisions>
 2. <http://www.doingbusiness.org/reforms/overview/economy/iran>
 3. Doing Business 2015, full report, P. 43.
 4. Doing Business 2017, full report, P. 42.

۳. روند تغییرات نماگرهای انجام کسب‌وکار ایران ۲۰۱۴-۲۰۱۷

طی سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۷ نوسانات زیادی در رتبه نماگرهای انجام کسب‌وکار مشاهده می‌شود که در ادامه گزارش به تفصیل بررسی خواهند شد. بجز موارد محدود ثبت شده اصلاحات ایران، مابقی تغییرات به دلایلی چون تغییر در روش‌شناسی نماگرها، تغییرات وضعیت و رتبه سایر کشورها و نیز بازنگری اطلاعات نادرست گذشته اتفاق افتاده است.

۳-۱. نماگر شروع یک کسب‌وکار

همان‌طور که در جدول ۱ قابل مشاهده است وضعیت ایران در نماگر شروع یک کسب‌وکار در بازنگری سال ۲۰۱۴ و گزارش سال ۲۰۱۵ بهبود یافته و از آن پس مجدداً بدتر شده است. یک از اشتباهاتی که از ابتدای گردآوری داده‌ها و اطلاعات نماگر شروع یک کسب‌وکار در ایران پیوسته تا سال ۲۰۱۴ تکرار می‌شد، در نظر گرفتن فرآیند ثبت یک شرکت «سهامی خاص» به جای شرکت «با مسئولیت محدود» در نتیجه کم توجهی پاسخ‌دهندگان پرسشنامه‌ها به مفروضات این نماگر بوده است.^۱ اصلاح این اشتباه موجب حذف مرحله «سپردن حداقل ۳۵ درصد سهام شرکت در حساب بانکی و اخذ گواهی بانک» و هزینه‌ای به‌عنوان سرمایه اولیه و نیز یک روز برای انجام چنین مرحله‌ای شد. لذا بازنگری در اطلاعات گزارش سال ۲۰۱۴ رتبه ۷۰ را به جای ۱۰۷ برای ایران نشان داد. شایان ذکر است در سال ۲۰۱۴، برای ۹۱ کشور سرمایه اولیه شروع کسب‌وکار صفر ثبت شده بود و هزینه هرچند اندک نیز می‌توانست تفاوت زیادی در رتبه کشورها ایجاد کند.

اینترنتی شدن مرحله «رزرو نام منحصر به فرد برای شرکت» نیز در گزارش سال ۲۰۱۵ به‌عنوان اصلاحات انجام شده توسط دولت ایران ثبت گردید و با کاهش یک مرحله دیگر و حذف ۳ روز زمان برای انجام این مرحله رتبه ایران از ۷۰ در گزارش بازنگری شده ۲۰۱۴، به ۶۲ در گزارش سال ۲۰۱۵ رسید. هزینه شروع کسب‌وکار در سال ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ تغییر قابل توجهی نداشته، بلکه به دلیل در نظر گرفتن نسبتی از درآمد سرانه و تغییر مخرج کسر کاهش یافته است.

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۳، راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب و کار
۵. نماگر شروع يك كسب و کار، ۱۳۹۳، ص ۲۲.

جدول ۱. امتیاز و رتبه ایران در نماگر شروع یک کسب‌وکار

مؤلفه/سال	۲۰۱۴	۲۰۱۴	بازنگری داده	۲۰۱۵	۲۰۱۵	بازنگری داده	۲۰۱۶	۲۰۱۶	بازنگری داده	۲۰۱۷
مرحله	۸	۷	۶	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸
زمان (روز)	۱۶	۱۵	۱۲	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
هزینه (درصد از درآمد سرانه)	۳,۱	۳,۱	۳,۱	۳,۱	۳,۱	۳,۱	۲,۷	۲,۷	۲,۷	۱,۱
سرمایه اولیه	۰,۴	صفر	صفر	صفر	صفر	صفر	صفر	صفر	صفر	صفر
رتبه	۱۰۷	۷۰	۶۲	۸۲	۸۲	۸۲	۸۷	۸۷	۹۷	۱۰۲

مأخذ: سایت گروه انجام کسب‌وکار بانک جهانی و گزارش‌های سالیانه انجام کسب‌وکار، ۲۰۱۴-۲۰۱۷.

۲-۳. نماگر مجوزهای ساخت‌وساز

بر اساس جدول ۲ روند بهبود رتبه ایران در نماگر مجوزهای ساخت‌وساز قابل مشاهده است. کاهش چشمگیر زمان در داده‌های بازنگری شده سال ۲۰۱۵، کاهش هزینه در گزارش سال ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷، افزایش امتیاز شاخص کنترل کیفیت در داده‌های بازنگری شده سال ۲۰۱۶ و کاهش یک مرحله در داده بازنگری شده سال ۲۰۱۴ اتفاق افتاده است.

در گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار ۱۰. نماگر مجوزهای ساخت‌وساز»^۱، به اشتباه فاحش برآورد زمان اشاره شده است. مهمترین اشتباه در برآورد مؤلفه زمان، در نظر گرفتن ۲۷۰ روز برای مرحله خرید انشعاب آب و فاضلاب بوده است که طبق گزارش مرکز پژوهش‌ها زمان واقعی در حدود ۵۵ روز است؛ در گزارش «عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای پایش مداوم و بهبود محیط کسب‌وکار موضوع مصوبه شماره ۵۳۶۰۷/ت/۵۰۴۴۱ ه هیئت محترم وزیران (از تاریخ ۱۳۹۳/۷/۱ لغایت ۱۳۹۵/۳/۳۱)» که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی منتشر شده آمده است که طبق اظهارات وزارت نیرو زمان اخذ انشعاب آب و فاضلاب به ۶۰ روز کاهش پیدا کرده است.^۲ باید به این نکته توجه داشت که کاهش زمان این مرحله در بازنگری داده‌های سال ۲۰۱۵ از ۲۷۰ روز به ۷۰ روز، در نتیجه عملکرد وزارت نیرو نبوده و اشتباه گذشته در ارسال اطلاعات اصلاح شده است.

همچنین در گزارش‌های عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای اجرای قانون بهبود مستمر محیط

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۳، راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار ۱۰. مجوزهای ساخت‌وساز، ۱۳۹۳، ص ۳۱.

۲. وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی، گزارش عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای پایش مداوم و بهبود محیط کسب‌وکار، ۱۳۹۵، ص ۱۵.

کسب‌وکار در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵، به اقداماتی برای برقراری ارتباط سیستمی میان شهرداری و سازمان امور مالیاتی و نیز شهرداری و سازمان تأمین اجتماعی اشاره شده که هنوز به نتیجه نهایی نرسیده و لذا اقدامات مذکور تأثیری بر بهبود رتبه ایران ندارد.

هزینه نماگر مجوزهای ساخت‌وساز به‌عنوان درصدی از ارزش انبار در نظر گرفته می‌شود و فرض بر آن است که ارزش انبار معادل ۵۰ برابر درآمد سرانه است. در نتیجه با وجود افزایش میزان مطلق هزینه در سال‌های اخیر، به دلیل افزایش درآمد سرانه، نسبت در نظر گرفته شده برای ایران کاهش یافته است.

شاخص ۴ امتیازی «گواهینامه‌های حرفه‌ای» که بخشی از شاخص کنترل کیفیت است، در گزارش سال ۲۰۱۶ صفر ثبت شده است که در گزارش سال بعد، پس از تجدید نظر، ۴ محاسبه شده است.^۲ بانک جهانی هیچ اصلاحی را برای این نماگر توسط دولت جمهوری اسلامی ایران طی سال‌های ۲۰۱۷-۲۰۱۴ ثبت نکرده و تغییرات در نتیجه بازنگری داده‌های اشتباه گذشته بوده است.

جدول ۲. امتیاز و رتبه ایران در نماگر مجوزهای ساخت‌وساز

مؤلفه/سال	۲۰۱۴	بازنگری داده ۲۰۱۴	۲۰۱۵	بازنگری داده ۲۰۱۵	۲۰۱۶	بازنگری داده ۲۰۱۶	۲۰۱۷
مرحله	۱۶	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
زمان (روز)	۳۱۸/۵	۳۱۸/۵	۳۱۸/۵	۳۱۸/۵	۹۷	۹۷	۹۹
هزینه	۲۲۴/۷ (درصد از درآمد سرانه)	۴/۳ (درصد از ارزش انبار)	۵/۳	۵/۳	۲/۱	۲/۱	۱/۷
شاخص کنترل کیفیت (۰-۱۵)	-	-	-	-	۸/۵	۸/۵	۱۲/۵
رتبه	۱۶۹	۱۶۱	۱۷۲	۹۸	۶۹	۲۷	۲۷

مأخذ: همان.

۳-۳. نماگر دسترسی به برق

در نماگر دسترسی به برق، بهبود رتبه در سال ۲۰۱۵ نسبت به سال ۲۰۱۴ مشاهده می‌شود و تا سال ۲۰۱۷ تغییراتی به واسطه تغییر شرایط دیگر کشورها در رتبه ایران به وجود آمده است. بر اساس گزارش

۱. وزارت امور اقتصادی و دارایی، عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای اجرای قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار، ۱۳۹۴، ص ۴۱.
 ۲. وزارت امور اقتصادی و دارایی، چهاردهمین گزارش، مرداد ۱۳۹۵، ص ۱۴۰.
 ۳. در این شاخص دو سؤال ۲ امتیازی مطرح شده است: ۱. مسئولی که تأیید می‌کند که آیا نقشه معماری ساختمان با قوانین و مقررات موجود مطابقت دارد یا خیر، چه شرایط و مدارکی باید داشته باشد؟ ۲. مهندس ناظر ساکن در ساختمان چه مدارکی نیاز دارد؟ در صورتی که پاسخ هر سؤال این باشد که دارای مدرک مهندسی یا معماری و گذراندن يك آزمون گواهینامه است ۲ امتیاز تعلق می‌گیرد.

سال ۲۰۱۵ مرحله دریافت مجوز حفاری از شهرداری حذف شده و تعداد مراحل از ۷ به ۶ و رتبه از ۱۱۹ به ۱۰۷ تغییر پیدا کرده است.^۱

همچنین زمان این نماگر که در سال ۲۰۱۴ به دلیل ارسال اطلاعات اشتباه بیش از حد برآورد شده بود در داده بازنگری شده سال ۲۰۱۴ کاهش یافته و رتبه ایران از ۱۶۹ به ۱۱۹ تغییر یافته است. بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار ۷. نماگر اخذ انشعاب برق»، زمان مرحله «تهیه مصالح کارهای بیرونی توسط متقاضی» (۱۰۳ روز) بسیار بیشتر از زمان واقعی مورد نیاز برای انجام این مرحله است.^۲ زمان این مرحله در داده بازنگری شده بانک جهانی به ۷ روز کاهش یافته و در مقابل زمان انجام مراحل دیگری که در گزارش ۲۰۱۴ کمتر از میزان واقعی ثبت شده بود افزایش یافته‌اند.

در گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی با عنوان «عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای پایش مداوم و بهبود محیط کسب‌وکار موضوع مصوبه شماره ۵۳۶۰۷/ت ۵۰۴۴۱ ه هیئت محترم وزیران (از تاریخ ۱۳۹۳/۷/۱ لغایت ۱۳۹۵/۳/۳۱)» وزارت نیرو اعلام داشته که مدت زمان این نماگر از ۷۷ روز به ۴۴ روز و تعداد مراحل از ۶ به ۴ کاهش یافته، اما این اصلاحات هنوز مورد تأیید بخش خصوصی و بانک جهانی قرار نگرفته و در نتیجه در گزارش‌های انجام کسب‌وکار اعمال نشده است.^۳

جدول ۳. امتیاز و رتبه ایران در نماگر دسترسی به برق

مؤلفه/سال	۲۰۱۴	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۶	۲۰۱۷
مرحله	۷	۷	۶	۶	۶	۶	۶
زمان(روز)	۱۴۰	۷۷	۷۷	۷۷	۷۷	۷۷	۷۷
هزینه(درصد درآمد سرانه)	۶۹۴,۹	۶۹۴,۹	۸۶۵,۶	۸۶۶	۸۲۳	۸۲۳,۴	۸۲۸
شاخص تعرفه و اطمینان به عرضه (۸-۰)	-	-	-	۵	۵	۵	۵
رتبه	۱۶۹	۱۱۹	۱۰۷	۹۴	۸۸	۹۰	۹۴

مأخذ: سایت گروه انجام کسب‌وکار بانک جهانی و گزارش‌های سالانه انجام کسب‌وکار ۲۰۱۴-۲۰۱۷

1. Doing Business 2015, full report, P. 43.

۲. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار ۷. نماگر اخذ انشعاب برق، ۱۳۹۳، صص ۲۳ و ۲۴.

۳. وزارت امور اقتصادی و دارایی، گزارش عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای پایش مداوم و بهبود محیط کسب‌وکار، ۱۳۹۵، ص ۱۵.

۴-۳. نماگر ثبت مالکیت

۷۱ رتبه بهبود در نماگر ثبت مالکیت به دلیل بازنگری داده‌ها در سال ۲۰۱۵ و ۶ رتبه بهبود به دلیل بازنگری داده در سال ۲۰۱۶ مشاهده می‌شود در حالی که بانک جهانی هیچ اقدام اصلاحی توسط دولت جمهوری اسلامی ایران را در این خصوص ثبت نکرده است. تعداد مراحل، زمان و هزینه این نماگر در بازنگری داده در سال ۲۰۱۵ کاهش یافته و کاهش مجدد هزینه در بازنگری سال ۲۰۱۶ اتفاق افتاده است. بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار ۳». نماگر ثبت مالکیت» زمان، تعداد مراحل و هزینه بیش از واقعیت به بانک جهانی گزارش شده است. طبق این گزارش هزینه ثبت مالکیت در ایران حداکثر یک درصد ارزش ملک است. مقایسه هزینه ثبت مالکیت در ایران با سایر کشورها نیز نشان می‌دهد عدد ۱۰/۶ درصد، هزینه بسیار بالایی است که در کمتر از ده کشور جهان چنین هزینه‌ای اخذ می‌شود و در نتیجه چنین اشتباهی رتبه ایران بسیار دور از واقعیت نشان داده می‌شود؛ لذا تغییر رتبه عمدتاً به دلیل کاهش هزینه در این نماگر بوده است.

شایان ذکر است پیچیدگی و طولانی بودن فرآیند ثبت مالکیت به دلیل عدم وجود ارتباط سیستمی و برخط میان سازمان ثبت اسناد و املاک و دستگاه‌های مرتبط است. طبق گزارش‌های عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای اجرای قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار^۱ این ارتباط بین شهرداری و سازمان ثبت اسناد و املاک به صورت آزمایشی برقرار شده و ارتباط سیستمی سازمان ثبت اسناد و املاک با سازمان امور مالیاتی نیز به صورت پایلوت در حال حاضر وجود دارد که به دلیل فراگیر نبودن، این اقدامات نمی‌توانند منجر به بهبود رتبه ایران شوند. ارتباط سیستمی میان سازمان تأمین اجتماعی و سازمان ثبت اسناد و املاک نیز تاکنون برقرار نشده است.

جدول ۴. امتیاز و رتبه ایران در نماگر ثبت مالکیت

مؤلفه / سال	۲۰۱۴	۲۰۱۴ بازنگری داده	۲۰۱۵	۲۰۱۵ بازنگری داده	۲۰۱۶	۲۰۱۶ بازنگری داده	۲۰۱۷
مرحله	۹	۹	۹	۷	۷	۷	۷
زمان (روز)	۳۶	۳۵	۳۵	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲
هزینه (درصد از ارزش دارایی)	۱۰/۶	۱۰/۶	۱۰/۶	۶/۱	۶/۱	۵/۶	۵/۷
شاخص کنترل مدیریت زمین (۰-۳۰)	-	-	-	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
رتبه	۱۶۵	۱۵۹	۱۶۱	۸۹	۹۱	۸۵	۸۶

مأخذ: همان.

۱. وزارت امور اقتصادی و دارایی، عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای اجرای قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار، ۱۳۹۴، صص ۴۰ و ۴۱ و وزارت امور اقتصادی و دارایی، چهاردهمین گزارش، ۱۳۹۵، صص ۱۳۹ و ۱۴۰.

۳-۵. نماگر اخذ اعتبار

در این نماگر نوسان رتبه ایران تنها به دلیل تغییرات نسبی سایر کشورها بوده و در گزارش سال ۲۰۱۵ با توجه به تغییر مقیاس شاخص‌های مورد بررسی امتیاز شاخص‌ها تغییر کرده است. در گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی با عنوان «عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای پایش مداوم و بهبود محیط کسب‌وکار موضوع مصوبه شماره ۵۳۶۰۷/ت/۵۰۴۴۱ هـ هیئت محترم وزیران (از تاریخ ۱۳۹۳/۷/۱ لغایت ۱۳۹۵/۳/۳۱)» به اقداماتی توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اشاره شده که هیچ یک از اقدامات مذکور در بهبود رتبه نماگر اخذ اعتبار مؤثر نیستند. در واقع بهبود این نماگر نیازمند اصلاحات قانونی است که تاکنون هیچ پیشنهاد اصلاح قانون توسط بانک مرکزی ارائه نشده است.^۱

جدول ۵. امتیاز و رتبه ایران در نماگر اخذ اعتبار

مؤلفه/سال	۲۰۱۴	۲۰۱۴	بازنگری داده	۲۰۱۵	بازنگری داده	۲۰۱۶	بازنگری داده	۲۰۱۷
شاخص قدرت حقوق قانونی (۰-۱۰)	۴	۲	تغییر مقیاس به (۰-۱۲)	۲	۲	۲	۲	۲
شاخص عمق اطلاعات اعتباری (۰-۶)	۵	۷	تغییر مقیاس به (۰-۸)	۷	۷	۷	۷	۷
رتبه	۸۶	۸۶		۸۹	۹۰	۹۷	۹۷	۱۰۱

مأخذ: همان.

۳-۶. نماگر حمایت از سهام‌داران خرد

در این نماگر نیز نوسان رتبه ایران به دلیل تغییرات نسبی سایر کشورها و تغییر روش‌شناسی (اضافه شدن شاخص میزان حاکمیت سهام‌داران که ترکیبی از شاخص‌های میزان حقوق سهام‌داران، میزان کنترل و مالکیت و میزان شفافیت شرکتی می‌باشد) بوده است. امتیاز شاخص میزان حاکمیت سهام‌داران و زیرمجموعه‌های آن در سال ۲۰۱۷ و داده بازنگری شده سال ۲۰۱۵ با توجه به اطلاعات ارسالی تکمیل‌کنندگان پرسشنامه‌ها کاهش یافته است. رتبه ۱۶۵ از ۱۹۱ کشور مورد بررسی در سال ۲۰۱۷ نشان می‌دهد قوانین مرتبط با حمایت از سهام‌داران خرد به هیچ عنوان تضمین‌کننده حقوق این دسته از سهام‌داران نیستند.

در گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی با عنوان «عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای پایش

۱. وزارت امور اقتصادی و دارایی، گزارش عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای پایش مداوم و بهبود محیط کسب‌وکار، ۱۳۹۵، ص ۷.

مداوم و بهبود محیط کسب و کار موضوع مصوبه شماره ۵۳۶۰۷/ت/۵۰۴۴۱ هـ هیئت محترم وزیران (از تاریخ ۱۳۹۳/۷/۱ لغایت ۱۳۹۵/۳/۳۱) به تهیه پیشنهادهای اصلاح قانون در خصوص نماگر حمایت از سهامداران خرد توسط سازمان بورس و اوراق بهادار اشاره شده است.^۱

جدول ۶. امتیاز و رتبه ایران در نماگر حمایت از سهامداران خرد

مؤلفه/سال	۲۰۱۴	۲۰۱۴	بازنگری داده	۲۰۱۵	بازنگری داده	۲۰۱۶	بازنگری داده	۲۰۱۷
شاخص کل (۰-۱۰)	۳,۷	۴,۱۷	۴,۲	۴	۴	۴	۳,۸۵	۳,۵
شاخص میزان قوانین تضاد منافع (۰-۱۰)	-	-	۴	۴	۴	۴	۴	۴
شاخص میزان افشا (۰-۱۰)	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
(۰-۱۰)	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
شاخص سهولت دادخواست سهامداران (۰-۱۰)	صفر	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
شاخص میزان حاکمیت سهامداران (۰-۱۰)	-	-	۴,۳	۴	۴	۴	۳,۷	۳
شاخص میزان حقوق سهامداران (۰-۱۰)	-	-	۷	۶	۶	۶	-	۴
شاخص میزان کنترل و مالکیت (۰-۱۰)	-	-	۴	۴	۴	۴	-	۳
شاخص میزان شفافیت شرکتی (۰-۱۰)	-	-	۲	۲	۲	۲	-	۲
رتبه	۱۴۷	۱۴۳	۱۵۴	۱۴۹	۱۵۰	۱۶۶	۱۶۵	۱۶۵

مأخذ: همان.

۳-۷. نماگر پرداخت مالیات

هیچ تغییری در امتیازات ایران در این نماگر در سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۱۷ مشاهده نمی‌شود و نوسان رتبه ایران به دلیل تغییرات نسبی سایر کشورها بوده است. بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب و کار ۲. نماگر پرداخت مالیات»، زمان این نماگر به اشتباه بیش از میزان واقعی ثبت شده است. عملکرد سازمان امور مالیاتی در گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی با عنوان «عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای پایش مداوم و بهبود محیط کسب و کار موضوع مصوبه شماره ۵۳۶۰۷/ت/۵۰۴۴۱ هـ هیئت محترم وزیران (از تاریخ ۱۳۹۳/۷/۱ لغایت ۱۳۹۵/۳/۳۱)»

نشان می‌دهد طرح جامع مالیاتی هنوز به اتمام نرسیده و راه‌اندازی سامانه‌های الکترونیکی با توجه به اینکه هنوز بسیاری از فرآیندها به صورت دستی انجام می‌شود تأثیری در بهبود رتبه ایران در این نماگر ندارند.^۱

جدول ۷. امتیاز و رتبه ایران در نماگر پرداخت مالیات

مؤلفه/سال	۲۰۱۴	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۶	۲۰۱۷
	بازنگری داده	بازنگری داده	بازنگری داده	بازنگری داده	بازنگری داده	بازنگری داده	بازنگری داده
تعداد پرداخت در سال	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
زمان(روز)	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴
نرخ کلی(درص)	۴۴,۱	۴۴,۱	۴۴,۱	۴۴,۱	۴۴,۱	۴۴,۱	۴۴,۱
رتبه	۱۳۹	۱۱۸	۱۲۴	۱۲۲	۱۲۳	۹۹	۱۰۰

مأخذ: همان.

۳-۸. نماگر تجارت فرامرزی

در سال ۲۰۱۶ تغییراتی در روش‌شناسی نماگر تجارت فرامرزی ایجاد شد که در نتیجه آن رتبه ایران تنزل یافت. در گزارش سال ۲۰۱۷ به بهبود و توسعه پنجره واحد تجاری در ایران به‌عنوان اصلاحات انجام شده توسط دولت جمهوری اسلامی ایران اشاره شده که تبعات آن در کاهش اندک زمان صادرات و واردات قابل مشاهده است، اما با توجه به پیشرفت‌های گسترده‌تر سایر کشورها، رتبه ایران از ۱۶۷ به ۱۷۰ در سال ۲۰۱۷ تنزل یافته است. در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ تغییرات جزئی امتیازات ناشی از بازنگری داده‌های ارسال شده توسط مشارکت‌کنندگان ایرانی مشاهده می‌شود.

بر اساس گزارش «عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای پایش مداوم و بهبود محیط کسب‌وکار موضوع مصوبه شماره ۵۳۶۰۷/ت/۵۰۴۴۱ هـ هیئت محترم وزیران (از تاریخ ۱۳۹۳/۷/۱ لغایت ۱۳۹۵/۳/۳۱) اقداماتی توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران در زمینه بهبود این نماگر انجام شده است، اما هنوز اشکالاتی در سامانه‌های الکترونیکی گمرک وجود دارد که باید رفع شود.^۲

۱. همان، ص ۱۰.

۲. همان، ص ۵.

جدول ۸. امتیاز و رتبه ایران در نماگر تجارت فرامرزی

مؤلفه/سال	۲۰۱۴	۲۰۱۴ بازنگری داده	۲۰۱۵	۲۰۱۵ بازنگری داده	مؤلفه پس از تغییر روش‌شناسی	۲۰۱۶	۲۰۱۶ بازنگری داده	۲۰۱۷
تعداد اسناد واردات	۱۰	۱۱	۱۱	۱۰۷	زمان انطباق مرزی صادرات (ساعت)	۱۰۷	۱۰۷	۱۰۱
هزینه واردات	۲۱۰۰	۲۴۷۴	۱۵۵۵	۵۶۵	هزینه انطباق مرزی صادرات (دلار)	۵۶۵	۵۶۵	۵۶۵
زمان واردات	۳۷	۳۷	۳۷	۱۵۹	زمان انطباق اسنادی صادرات (ساعت)	۱۵۹	۱۵۹	۱۵۲
تعداد اسناد صادرات	۷	۷	۷	۱۴۳	هزینه انطباق اسنادی صادرات (دلار)	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳
هزینه صادرات	۱۴۷۰	۱۷۳۱	۱۳۵۰	۱۴۸	زمان انطباق مرزی واردات (ساعت)	۱۴۸	۱۴۸	۱۴۱
زمان صادرات	۲۵	۲۵	۲۵	۶۶۰	هزینه انطباق مرزی واردات (دلار)	۶۶۰	۶۶۰	۶۶۰
				۲۸۴	زمان انطباق اسنادی واردات (ساعت)	۲۸۴	۲۸۴	۲۷۰
				۱۹۷	هزینه اسنادی صادرات (دلار)	۱۹۷	۱۹۷	۱۹۷
رتبه	۱۵۳	۱۳۵	۱۵۵	۱۶۶		۱۶۶	۱۶۷	۱۷۰

مأخذ: سایت گروه انجام کسب‌وکار بانک جهانی و گزارش‌های سالانه انجام کسب‌وکار ۲۰۱۴-۲۰۱۷

۹-۳. نماگر اجرای قراردادها

همان‌طور که در جدول ۹ قابل ملاحظه است زمان و هزینه نماگر اجرای قراردادها در سال‌های ۲۰۱۴ - ۲۰۱۷ هیچ تغییری نداشته است. روش‌شناسی این نماگر با جایگزینی شاخص کیفیت فرآیندهای قضایی به جای تعداد مراحل در سال ۲۰۱۶ تغییر کرده و در نهایت می‌توان نوسانات اندک رتبه ایران در این نماگر را ناشی از تغییرات نسبی سایر کشورها و تغییر روش‌شناسی دانست. تاکنون قوه قضائیه هیچ اقدام مؤثری برای اصلاح وضعیت این نماگر انجام نداده است.

جدول ۹. امتیاز و رتبه ایران در نماگر اجرای قراردادها

مؤلفه/سال	۲۰۱۴	۲۰۱۴ بازنگری داده	۲۰۱۵	مؤلفه پس از تغییر روش‌شناسی	۲۰۱۵ بازنگری داده	۲۰۱۶	۲۰۱۶ بازنگری داده	۲۰۱۷
مرحله	۳۹	۴۰	۴۰	شاخص کیفیت فرآیندهای قضایی (۰-۱۸)	۶,۵	۶,۵	۶,۵	۶,۵
زمان (روز)	۵۰,۵	۵۰,۵	۵۰,۵	زمان	۵۰,۵	۵۰,۵	۵۰,۵	۵۰,۵
هزینه (درصد از طلب)	۱۷	۱۷	۱۷	هزینه	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷
رتبه	۵۱	۶۷	۶۶	رتبه	۶۶	۶۷	۶۲	۷۰

مأخذ: همان.

۱۰-۳. نماگر حل و فصل ورشکستگی

رتبه ایران در نماگر حل و فصل و ورشکستگی طی سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۱۷ تنزل یافته است. در سال ۲۰۱۵ روش‌شناسی این نماگر تغییر یافته و شاخص قدرت قوانین ورشکستگی برای ارزیابی افزوده شده است. همچنین هزینه انحلال طبق اطلاعات ارسال شده مشارکت‌کنندگان افزایش یافته و در نتیجه این افزایش هزینه، نرخ بازستانی کاهش یافته است. این تغییرات موجب تنزل رتبه ایران از ۱۲۹ به ۱۳۷ شده است. تغییر رتبه در سال‌های بعد عمدتاً به دلیل تغییر نسبی شرایط سایر کشورها بوده است، اگرچه تغییرات بسیار جزئی در نرخ بازستانی به دلیل تغییر نرخ بهره مورد استفاده در محاسبه نرخ بازستانی نیز مشاهده می‌شود. تاکنون قوه قضائیه هیچ اقدام مؤثری برای اصلاح وضعیت این نماگر انجام نداده است.

جدول ۱۰. امتیاز و رتبه ایران در نماگر حل و فصل ورشکستگی

مؤلفه/سال	۲۰۱۴	۲۰۱۴ بازنگری داده	۲۰۱۵	۲۰۱۵ بازنگری داده	۲۰۱۶	۲۰۱۶ بازنگری داده	۲۰۱۷
۱. نرخ بازستانی	۲۲/۴	۱۸/۹	۱۹/۵	۱۹/۵	۱۸	۱۸	۱۷/۹
۱/۱ زمان (سال)	۴/۵	۴/۵	۴/۵	۴/۵	۴/۵	۴/۵	۴/۵
۱/۲ هزینه (درصد از دارایی)	۹	۹	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
۲. شاخص قدرت قوانین ورشکستگی (۰-۱۶)	-	۷	۷	۷	۷	۷	۵
۲/۱ شاخص شروع رسیدگی (۰-۳)	-	۲	۲	۲	۲	۲	۲
۲/۲ شاخص مدیریت دارایی‌های بدهکار (۰-۶)	-	۳	۳	۳	۳	۳	۲
۲/۳ شاخص رسیدگی به بازسازی مانده (۰-۳)	-	صفر	صفر	صفر	صفر	صفر	صفر
۲/۴ شاخص مشارکت طلبکار (۰-۴)	-	۲	۲	۲	۲	۲	۱
رتبه	۱۲۹	۱۳۷	۱۳۸	۱۳۷	۱۴۰	۱۵۵	۱۵۶

مأخذ: همان.

۴. نگاهی به وضعیت ایران در آخرین گزارش رقابت‌پذیری جهانی

گزارش رقابت‌پذیری جهانی (GCI) از سال ۲۰۰۵ میلادی، سالیانه توسط مجمع جهانی اقتصاد تهیه و منتشر می‌شود. این گزارش در مقایسه با گزارش انجام کسب‌وکار به لحاظ ابعاد و مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار جامع‌تر و از نظر اتکای به مبانی علمی در روش‌شناسی و گردآوری اطلاعات دقیق‌تر است. بر اساس جدیدترین گزارش که بر مبنای اطلاعات سال ۲۰۱۶ و به‌منظور اصلاحات سال ۲۰۱۷ انتشار یافته ایران با تغییرات اندکی نسبت به سال گذشته رتبه ۷۶ را از میان ۱۳۸ کشور مورد بررسی کسب کرده و از میان ۲۰ کشور سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، در جایگاه سیزدهم قرار گرفته است.

ارکان رقابت‌پذیری ایران به‌ترتیب از بهترین تا بدترین رتبه جهانی در گزارش ۲۰۱۷ عبارتند از: اندازه بازار (با رتبه ۱۹)، بهداشت و آموزش ابتدایی (۴۹)، زیرساخت‌ها (۵۹)، آموزش عالی و حرفه‌ای (۶۰)، ثبات اقتصاد کلان (۷۲)، نوآوری (۸۹)، نهادها (۹۰)، آمادگی تکنولوژیک (۹۷)، پیشرفته بودن بنگاه‌های تجاری (۱۰۹)، کارآیی بازار کالا (۱۱۱)، پیشرفته بودن بازار مالی (۱۳۱) و کارآیی بازار نیروی کار (۱۳۴).

ایران در رکن اندازه بازار همواره جایگاه خوبی در جهان و منطقه داشته و روند رو به بهبود مستمری در آموزش عالی و حرفه‌ای مشاهده می‌شود. چالش‌های همیشگی و تقریباً بدون تغییر در ارکان کارآیی بازار کار، پیشرفته بودن بازارهای مالی، کارآیی بازار کالا، آمادگی تکنولوژیک و زیرساخت‌ها (حمل‌ونقل هوایی) وجود دارد و روند رتبه ارکان نوآوری و پیشرفته بودن بنگاه‌های تجاری نزولی است. تنها تغییرات مثبتی در ایجاد ثبات اقتصاد کلان در ایران در سال‌های اخیر مشاهده می‌شود. تغییرات اندک رتبه ایران طی ۷ سال متوالی که در این گزارش مورد بررسی قرار می‌گیرد عمدتاً به‌دلیل تحولات سایر کشورها بوده و عدم تغییر امتیازات بسیاری از ارکان و مؤلفه‌های رقابت‌پذیری ایران نشان از عدم اهتمام جدی برای بهبود محیط کسب‌وکار کشور دارد.^۱

جمع‌بندی

براساس تبصره ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار «وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است با همکاری دستگاه‌های اجرایی و نهادهای بین‌المللی، جایگاه ایران در رتبه‌بندی‌های جهانی کسب‌وکار را بهبود بخشد و وضعیت اقتصادی مناسب کشور را به سرمایه‌گذاران خارجی معرفی کند». با انتشار گزارش سال ۲۰۱۵ انجام کسب‌وکار بانک جهانی روند رو به بهبودی در رتبه ایران در این گزارش آغاز شد به نحوی که جمهوری اسلامی ایران از رتبه ۱۵۲ در سال ۲۰۱۴ به ۱۱۸ در سال ۲۰۱۶

۱. برای مطالعه بیشتر مراجعه کنید به: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، وضعیت ایران در آخرین گزارش رقابت‌پذیری جهانی (۲۰۱۷-۲۰۱۶)، آبان ۱۳۹۵.

رسید و در گزارش سال ۲۰۱۷ دو رتبه تنزل یافت. بررسی گزارش‌های سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۱۷ بانک جهانی نشان می‌دهد در این دوره تنها سه مورد اصلاح در گزارش‌های انجام کسب‌وکار برای ایران ثبت شده و بخش عمده تغییر رتبه ایران در این سال‌ها به دلیل بازنگری در داده‌ها اتفاق افتاده است. در بازنگری‌های انجام شده در مورد ایران تنها بخشی از خطاهای فاحش سال‌های گذشته در ارسال اطلاعات تعدیل شده‌اند.

در گزارش مردادماه ۱۳۹۵ وزارت امور اقتصادی و دارایی، با عنوان «وضعیت محیط کسب‌وکار کشور» به مسئله تأثیر بازنگری داده‌های اشتباه بر رتبه ایران اشاره شده است: «نظر به اینکه اصلاحات منعکس شده و مورد تأیید بانک جهانی در بازبینی گزارش ۲۰۱۵ اعمال شده است، بهبود رتبه در بازبینی گزارش ۲۰۱۵ بیشتر مشهود است. توجه به گزارش‌های منتشر شده نشان می‌دهد که بخشی از این ارتقای جایگاه به سبب انجام اصلاحات فرآیندی و بخشی دیگر به دلیل انعکاس واقعیت‌های موجود کشور به بانک جهانی صورت پذیرفته است و تغییرات روش‌شناسی به‌طور خالص دارای اثر منفی بر رتبه کشور بوده است»^۱.

جدول ۱۱ روند تغییرات رتبه ایران را طی سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۱۷ نشان می‌دهد. همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود از ۲۲ رتبه بهبود ایران در گزارش سال ۲۰۱۵، ۲۰ رتبه و از ۱۲ رتبه بهبود ایران در گزارش سال ۲۰۱۶، ۱۱ رتبه مربوط به بازنگری داده‌های اشتباه سال‌های قبل بوده است. همچنین رتبه بازنگری شده ایران در سال ۲۰۱۶، ۱۱۷ بوده است و رتبه ایران در سال ۲۰۱۷ به ۱۲۰ رسیده است. در واقع عمده تغییرات مثبت رتبه ایران در شاخص سهولت انجام کسب‌وکار طی سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۱۷ به واسطه ارسال اطلاعات جدید و نزدیک‌تر به واقعیت از سوی پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه‌های بانک جهانی و کمتر از ده درصد نتیجه عملکرد دولت بوده است.

جدول ۱۱. رتبه جمهوری اسلامی ایران در گزارش انجام کسب‌وکار ۲۰۱۴-۲۰۱۷

مؤلفه/سال	۲۰۱۴	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۶	۲۰۱۷
رتبه	۱۵۲	۱۳۲	۱۳۰	۱۱۹	۱۱۸	۱۱۷	۱۲۰

همچنین از مجموعه‌ای در حدود ۱۵۰ راهکار و پیشنهاد اصلاح، حذف یا وضع قوانین، مقررات و رویه‌های اجرایی به‌منظور دستیابی به جایگاه اول منطقه سند چشم‌انداز در نماگرهای ده‌گانه انجام کسب‌وکاربانک جهانی که در گزارش‌های «راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی» مرکز پژوهش‌های مجلس ارائه شده، تنها دو مورد در این سه سال اجرا شده‌اند. در صورت اتکا

۱. وزارت امور اقتصادی و دارایی، گزارش وضعیت محیط کسب‌وکار کشور، ۱۳۹۵، ص ۲.

به داشته‌های فعلی و عدم به‌روز رسانی فرآیندها و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در کشور، جایگاه جمهوری اسلامی ایران به‌دلیل بهبود شرایط در سایر اقتصادها به تدریج تضعیف خواهد شد. نکته مهمتر که نباید مغفول بماند این است که شاخص انجام کسب‌وکار بانک جهانی تنها به محیط حقوقی اداری کسب‌وکار می‌پردازد و سایر جوانب محیط کسب‌وکار را رصد نمی‌کند. نگاهی به وضعیت ایران در شاخص رقابت‌پذیری جهانی که جامعیت بسیار بیشتری نسبت به شاخص انجام کسب‌وکار به لحاظ ابعاد مورد بررسی دارد نشان می‌دهد طی سال‌های اخیر تغییرات بسیار اندکی در محیط کسب‌وکار ایران اتفاق افتاده و اهتمام مؤثری برای اصلاح محیط کسب‌وکار کشور وجود ندارد.

منابع و مأخذ

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی، ۱۳۹۳.
 ۲. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، وضعیت ایران در آخرین گزارش رقابت‌پذیری جهانی (۲۰۱۶-۲۰۱۷)، آبان ۱۳۹۵.
 ۳. وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی، عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای اجرای قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار، خرداد ۱۳۹۴.
 ۴. وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی، گزارش عملکرد دستگاه‌های اجرایی در راستای پایش مداوم و بهبود محیط کسب‌وکار موضوع مصوبه شماره ۵۳۶۰۷/ت/۵۰۴۴۱ هـ هیئت محترم وزیران (از تاریخ ۱۳۹۳/۷/۱ لغایت ۱۳۹۵/۳/۳۱)، تیرماه ۱۳۹۵.
 ۵. وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی، چهاردهمین گزارش، عملکرد قانون اجرای سیاست‌های اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی، به تفکیک مواد و تبصره‌ها، مربوط به ۶ ماهه اول سال ۱۳۹۴، مرداد ۱۳۹۵.
 ۶. وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی، گزارش وضعیت محیط کسب‌وکار کشور، مرداد ۱۳۹۵.
 ۷. سایت انجام کسب‌وکار بانک جهانی www.doingbusiness.org
8. Doing Business, Full Report, 2014-2017.

شماره مسلسل: ۱۵۱۸۲

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: گزارش نظارتی درباره اجرای قوانین مربوط به محیط کسب‌وکار: ۱. عملکرد دولت در کاهش رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی (گزارش نظارتی ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار)

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه مطالعات محیط کسب‌وکار)

تهیه و تدوین: مریم احمدیان

اظهار نظر کننده: فرید قادری

ناظر علمی: سید امیر سیاح

متقاضی: کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. انجام کسب‌وکار

۲. ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار

۳. ایران

۴. وزارت امور اقتصادی و دارایی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۹/۲۲